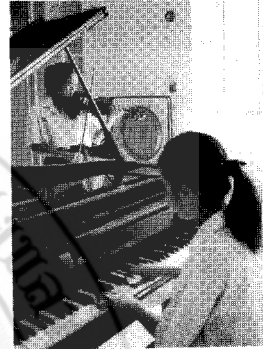

ถ้าถามว่าสุดยอดความต้องการของมนุษย์คืออะไร คำตอบคงมีหลากหลายตามความแตกต่างของแต่ละบุคคล ถ้าไล่เรียงกันให้ดีแล้ว คำตอบสุดท้ายของสุดยอดความต้องการของมนุษย์คือ “ความสุข” และถ้าถามว่า อะไรคือความสุข ก็ต้องตอบว่า “ความยินดี ความพอใจ” นั่นแหละคือความสุข เมื่อเป็นเช่นนี้ ความสุขจึงมีได้หลายเรื่อง เพราะมนุษย์เรามีความยินดี ความพอใจได้ในหลาย ๆ เรื่อง อย่างไรก็ตาม มนุษย์ธรรมชาติจะหนีไม่พ้นไปจากความยินดีความพอใจจากการได้สัมผัสกับสุนทรียวัตถุหรือสิ่งทำให้เกิดสุนทรียรส ซึ่งก็คืออารมณ์ที่เป็นความดี ความงาม

เหตุที่เกิดและทางเข้าถึงสุนทรียภาพ อีกมุมของหนึ่ง

สุริยงค์ อัยรักษ์*

ความไพเราะ รวมไปถึงความอร่อย ความหอมหวาน ความนุ่มนวลสบายจากการสัมผัสทางกาย ประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ หู ตา จมูก ลิ้น กาย เป็นประตูของความสุขทั้งหลาย ความสุขซึ่งได้รับการสัมผัสนี้รวมเรียกว่า “กามสุข” คือสุขจากการสัมผัสกับสิ่งภายนอกโดยผ่านประสาทสัมผัส กล่าวคือ เมื่อตาได้สัมผัสกับรูป ลักษณะที่งดงาม หูได้สัมผัสกับเสียงที่ไพเราะ จมูกได้สัมผัสกับกลิ่นหอมหรือกลิ่นที่ตนชอบ ลิ้นได้สัมผัสกับรสอร่อย กายได้สัมผัสกับสิ่งที่นุ่มนวลอบอุ่นสบาย

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์, โปรแกรมวิชาดนตรี คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

อันเป็นที่ชอบใจ เนื่องจากมนุษย์มีความสามารถพิเศษที่จะระลึกถึงเรื่องในอดีตได้ สิ่งที่ตนเคยมีประสบการณ์อันพอใจแล้วในอดีต ก็ยังนำมาระลึกได้แล้วกลายเป็นความสุขทางใจขึ้นมาอีก เรียกความรู้สึกทางใจนี้ว่าธรรมารมณ์ ซึ่งอันที่จริงแล้ว การสัมผัสกับสิ่งภายนอกทั้งหลายก็จะมาลงที่ความรู้สึกทางใจหรือทางจิต เป็นเพราะจิตเป็นประธานของการรับรู้ทั้งหลายในทางตรงกันข้าม ถ้าตาได้สัมผัสกับรูปที่อัปลักขณ์ หูได้สัมผัสกับเสียงที่หยาดกระดังงา จมูกได้สัมผัสกับกลิ่นที่ตนไม่ชอบ ลิ้นได้สัมผัสกับรสจืดชืดหรือขมเผ็ด กายได้สัมผัสกับสิ่งอันเป็นที่ไม่ชอบใจ จิตหวน ระลึกถึงสิ่งที่เศร้าหมองชั่วร้ายในอดีต อันนี้ก็จะทำให้เกิดความทุกข์ความไม่พอใจขึ้นมา แต่ในบางครั้งเมื่อได้สัมผัสกับบางสิ่งบางอย่างแล้วกลับรู้สึกเฉย ๆ คือไม่สุขไม่ทุกข์ก็เป็นไปได้ เรียกว่า “อทุกขมสุข” ความรู้สึกทั้งหลายที่กล่าวมานี้เรียกว่า เวทนา หรือการเสวยอารมณ์ ซึ่งมี 3 ลักษณะคือ สุขเวทนา ทุกขเวทนา และ อทุกขมสุขเวทนา

โดยเหตุที่ธรรม(ชาติ)ทั้งหลายที่ปรากฏให้เรารับรู้และการรับรู้ นั้น เป็นสิ่งที่มิได้เกิดขึ้นลอย ๆ แต่เกิดขึ้นเพราะมีเหตุ(ตัวก่อ) และปัจจัย(ตัวเสริม) ช่วยกันทำให้เกิดผล ผลที่เกิดขึ้นอาจมีหลายเหตุหลายปัจจัย เมื่อเกิดขึ้นแล้วสิ่งนั้นอาจกลายเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เกิดผลอื่น ๆ ขึ้นมาได้อีก แล้วก็กลายเป็นเหตุปัจจัยที่ส่งผลต่อกันอย่างซับซ้อน แล้วเหตุปัจจัยและผลที่เกิดขึ้นนั้นก็ดับสูญไป เพราะเหตุปัจจัยดับไปก่อน ผลจึงดับตาม แม้ในอดีตอันไกล จนคนบัญญัติบ่อยไม่อาจรู้ได้เลยว่า ผลที่เกิดขึ้น ณ ปัจจุบันขณะนั้น มีอะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยกันบ้าง เมื่อหมดบัญญัติเข้าก็เลยตัดสินกันผิด ๆ บ้างกล่าวหา

ว่ามันเกิดขึ้นเองลอย ๆ หรือเกิดขึ้นเพราะผู้มีอำนาจเหนือมนุษย์หรืออาจเกิดขึ้นเพราะการดลบันดาลของอะไรต่อมิอะไรให้วุ่นกันไปหมด

เรื่องความสุขความทุกข์หรือเวทนามักเช่นกัน มันเป็นเพียงผลที่เกิดขึ้นจากเหตุปัจจัยบางอย่าง แล้วอะไรเป็นเหตุปัจจัยของความสุข ความทุกข์เล่า สิ่งแรกที่ต้องยอมรับคือ ถ้าเรามีความสมบูรณ์ของเครื่องรับคือมีประสาทสัมผัสเป็นปกติ ไม่เป็นคนบ้า ใบ้ บอด หนวก เราก็มีเครื่องมือที่จะรับความสุขหรือความทุกข์ได้แล้ว นี่เป็นผลจากบุญกุศลระดับหนึ่งของเราและพ่อแม่ที่ได้เคยกระทำร่วมกันไว้แล้วในอดีต ขออย่าว่าเพียงชั่วครู่ที่ผ่านไปก็ถือว่าเป็นอดีตแล้ว แต่การที่เราจะรับเอาสิ่งภายนอกเข้ามาเป็นความสุขหรือเป็นความทุกข์นั้น เป็นเพราะเราเคยสร้างเหตุปัจจัยอะไรไว้ก่อน บุคคลที่ได้สัมผัสกับสุนทรียวัตถุแล้วเข้าใจในคุณค่าสุนทรียธาดูจนเป็นเหตุให้เกิดอารมณ์สุนทรียนั้น เป็นเพราะเขามีความพร้อมที่จะเสพกับสิ่งที่เป็นสุนทรียวัตถุ นั้น จนเกิดความรู้ความเข้าใจในคุณค่าของสิ่งนั้น แล้วอารมณ์สุนทรียก็เกิดขึ้นได้ ในทางตรงกันข้าม ถ้าเขามีแต่ความรุ่มร้อนทั้งกายและใจจนหาความสงบเย็นไม่ได้ เขาไม่อาจที่จะสัมผัสกับสุนทรียรสจากสุนทรียวัตถุ นั้นได้เลย ตัวอย่างที่เห็นได้ในเรื่องนี้คือ นักโทษประหารที่รู้ว่าตัวเองจะต้องถูกนำเข้าหลักระหาร ตอนย่ำรุ่งฟุ้งนี้ ในคำวันนั้นแม้ผู้คุมจะจัดหาอาหารที่อร่อยที่สุดให้รับประทาน จัดการแสดงที่งดงามที่สุดให้ดู มิดนตรีที่ไพเราะที่สุดให้ฟัง ให้นั่งนอนบนฟูกที่อ่อนนุ่มในห้องปรับอากาศที่สบายที่สุด ถึงขนาดนั้นก็ไม่เคยปรากฏว่ามีนักโทษประหารคนใดกินได้นอนหลับและมีความสุขจากสุนทรียวัตถุทั้งหลายที่

นำมาปรนเปรอให้ ความร่ำร้อนทุกซีกใจแล้ว ตายทำให้เขากินไม่ได้ นอนไม่หลับไม่สนุกกับการแสดงไม่ชื่นชมกับความไพเราะของคนตรีนั้น แม้จะพาเขาไปที่ยวโนสถานที่ตั้งงดงามและสบายที่สุดแล้วความสุขต่าง ๆ ก็ยังจะเกิดขึ้นกับเขาได้ยาก ช่วงเวลานั้นเขากลับจะมีแต่ความทุกข์เป็นส่วนใหญ่ อาจมีความสุขบ้างชั่วแว็บ ๆ แต่แล้วก็ยิ่งทุกข์หนักเข้าไปอีก เพราะรู้สึกเสียดายที่จะต้องพลัดพรากจากสุนทรียวัตถุนั้น ถ้าจะถามว่าอะไรเป็นเหตุให้เขาต้องเป็นทุกข์ ต้องตอบว่าเพราะเขาทำกรรมชั่วหรือกรรมที่เป็นอกุศลไว้ก่อน ในทางตรงกันข้าม บุคคลที่ได้สร้างเหตุของความสุขหรือได้ทำกุศลกรรมอันเป็นคุณความดีไว้ก่อน เขาจะได้รับผลอันเป็นสิ่งที่ดีงามซึ่งก็คือความสุขกายสุขใจนั่นเอง

ถ้าจะถามต่อไปอีกว่า แล้วอะไรที่เป็นกรรมดีหรือกุศลกรรม อันนี้ยอดนักปราชญ์ผู้เป็นสัมพันธุพุทธเจ้าซึ่งเป็นบรมครูของโลก ได้สอนว่า กุศลกรรมบถ 10 หมายถึงกรรมที่เป็นกุศลเป็นการกระทำที่ชำระล้างสิ่งสกปรกหรือความชั่วร้ายให้จางหมดไปจากคน จนมีความเป็นมนุษย์จัดเป็นหนทางแห่งการกระทำคุณความดี ซึ่งจะนำไปสู่ความสุขความเจริญหรือสวัสดี เป็นการกระทำทางกาย ทางวาจาและทางใจ 10 อย่าง ได้แก่

1. กายกรรม 3 การกระทำทางกาย 3 อย่าง คือ

1.1 เว้นจากการฆ่า การเบียดเบียน แต่ให้มีความเมตตากรุณาช่วยเหลือเกื้อกูลต่อสรรพสัตว์ทั้งหลาย ซึ่งไม่ใช่เพียงแต่เป็นมนุษย์ด้วยกันเท่านั้น

1.2 เว้นจากการลักทรัพย์ แต่ให้มีความเคารพในกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินของผู้อื่น

1.3 เว้นจากการประพฤติดินในกาม โดยการไม่พรากของรักของหวงของผู้อื่นและไม่ล่วงละเมิดประเพณีทางเพศ

2. วชิกรรม 4 การกระทำทางวาจา 4 อย่าง คือ

2.1 เว้นจากการพูดเท็จ แต่ให้พูดในสิ่งเป็นจริง และถูกต้อง ถ้าพูดจริงแต่ไม่เกิดประโยชน์ก็ไม่ต้องพูด

2.2 เว้นจากการพูดคำหยาบ แต่ให้พูดด้วยคำไพเราะอ่อนหวานทำให้ผู้ฟังพอใจ คำพูดที่ไพเราะอ่อนหวานนั้นไพเราะยิ่งกว่าดนตรีทั้งหลายเสียอีก

2.3 เว้นจากการพูดส่อเสียด แต่ให้พูดในสิ่งที่ช่วยสมานความแตกร้างหรือพูดในสิ่งที่ส่งเสริมให้บุคคลมีความรักใคร่สมัครสมานสามัคคีต่อกัน

2.4 เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ แต่พูดในสิ่งที่เป็นการประโยชน์และถูกกาลเทศะ

3. มโนกรรม 3 การกระทำทางใจ 3 อย่าง คือ

3.1 เว้นจากการเพ่งเล็งอยากได้ของผู้อื่นหรือเว้นจากการละโมภโลภมาก แต่ให้พึงพอใจในสิ่งที่ตนมีตนได้ อันเป็นผลจากความขยันหมั่นเพียรอย่างเต็มความสามารถของตนแล้ว

3.2 เว้นจากการผูกโกรธ การมีจิตคิดร้ายหรือพยาบาทผู้อื่น แต่ต้องให้อภัย มีความรักความเมตตาต่อกัน

3.3 เว้นจากการเห็นผิดทำนองคลองธรรม หรือมีจิตทิฐิ หรือเห็นผิดเป็นชอบ เช่น เห็นกงจักรเป็นดอกบัวทำนองนั้น แต่มีความเห็นว่าผลกรรมมีจริง ทำดีต้องได้ดี ทำชั่วต้องได้ชั่ว ทานที่ทำแล้วย่อมมีผล คุณบิดามารดา

ครูอาจารย์มีจริงต้องกตัญญูรู้คุณและทดแทนคุณ เป็นต้น

เมื่อปฏิบัติตามกุศลกรรมบถ 10 แล้วจะได้ผลอะไร คำตอบจะมีได้ดังนี้ คือ

1. เว้นจากการฆ่า การเบียดเบียน จะทำให้คุณอายุยืน ไม่เป็นคนขี้โรค ไม่เป็นคนพิกลพิการ คนที่กำลังเจ็บไข้ได้ป่วยอยู่ไม่มีทางเข้าถึงสุนทรียภาพได้หรอก ถ้ายิ่งพิการทางอวัยวะสัมผัสด้วยแล้วก็ไม่ต้องรับรู้อะไร แล้วสุนทรียภาพจะมีได้ที่ไหน

2. เว้นจากการลักทรัพย์ จะทำให้ทรัพย์สินของคุณไม่สูญหาย ไม่มีใครขโมยทรัพย์คุณไปได้ คุณจะไม่เป็นทุกข์เพราะทรัพย์สินทั้งหลายคุณให้ทานมาก ยิ่งทำให้คุณเป็นคนร่ำรวย อันที่จริงการให้ทานทั้งหลายนั้น แท้จริงคุณจะไม่เสียอะไรไปเลย มันเป็นการให้กับตัวเองแท้ ๆ เพราะมันจะกลับมาเป็นของคุณอีกภายหลัง ให้ของดียอมได้ของดีกว่า ให้ของประณีตยอมได้สิ่งประณีตกว่า เพียงแต่คุณอย่าคิดหวังอยากจะได้กลับคืนมาก็แล้วกัน สำหรับข้อนี้ใคร ๆ ก็รู้ว่าต้องมีทรัพย์จึงจะมีโอกาสสัมผัสกับสิ่งที่เป็นสุนทรียวัตถุได้ ของสุนทรียแบบฟรี ๆ ไม่ค่อยมีเลย ยิ่งสุนทรียวัตถุที่ประณีตมากยิ่งขึ้นยิ่งแพงมาก

3. เว้นจากการประพฤติผิดในกาม ซึ่งจะทำให้ไม่มีใครพรากของรักของหวงของคุณไปได้ ชีวิตครอบครัวคุณยิ่งจะมีความสุข สิ่งสุนทรียทั้งหลายล้วนแล้วแต่เป็นของรักของหวง คุณรักหวงในสุนทรียวัตถุใด สิ่งนั้นจะอยู่กับคุณให้คุณได้ชื่นชมนาน ๆ เขาจะไม่เป็นเหตุทำให้คุณต้องจากเขาไปด้วย ก็เห็นกันอยู่บ่อย ๆ ที่เจ้าของสิ่งสุนทรียทั้งหลายต้องถูกทำร้ายจนถึงตาย

4. เว้นจากการพูดเท็จ ทำให้คุณเป็นผู้มี

เกียรติได้รับความเชื่อถือไว้วางใจจากบุคคลทั้งหลาย แล้วจะไม่มีใครมาหลอกลวงให้คุณต้องเสียอารมณ์ ของเทียมของปลอมจะไม่ตกมาถึงคุณให้ต้องเจ็บอก

5. เว้นจากการพูดคำหยาบ ทำให้คุณเป็นคนน่ารัก คุณจะได้ยินแต่เสียงที่ไพเราะรื่นหูที่คุณฟังเสียงต่าง ๆ ได้ไพเราะ เพราะคุณพูดจាកับใคร ๆ อย่างไพเราะไว้ก่อนแล้ว

6. เว้นจากการพูดคำส่อเสียด ทำให้คุณไม่มีใครเกลียด คุณจะไม่มีใครรักใคร่ชอบพอกับใคร ๆ ทั่วโลกนี้จะมีแต่ความอภิมรณะสำหรับคุณ ไม่ว่าจะมองไปทางไหนมีแต่ความน่ารักน่าชมน่าชื่นชมไปเสียทั้งหมด

7. เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ ทำให้คุณรับรู้แต่สิ่งที่มีสาระประโยชน์ ไม่เสียเวลากับเรื่องไม่เป็นเรื่อง

8. เว้นจากการเพ่งเล็งอยากได้ของผู้อื่น ทำให้คุณเป็นคนรู้จักพอ จิตไม่เร่าร้อนด้วยความอยากได้

9. เว้นจากการมีจิตคิดร้ายหรือพยาบาทผู้อื่น ทำให้คุณมีจิตสงบเย็น มีสันติสุขและมีสมาธิ

10. เว้นจากการเห็นผิดทำนองคลองธรรม ทำให้คุณตั้งอยู่ในคุณความดีทั้งหลายได้

การกระทำตามกุศลกรรมบถ 10 ดังกล่าวมานี้ จะทำให้คุณเป็นบุคคลที่สะอาดและการที่มุ่งสร้างคุณความดีทำให้คุณจะไม่ไปสู่อะไร ๆ หรืออบายภูมิซึ่งมีนรก เปรต อสุรกายและดิรัจฉาน อันเป็นแดนที่มีแต่ความทุกข์ความเศร้าหมอง ไร้สุนทรียภาพโดยสิ้นเชิง เพียงเท่านั้นชีวิตคุณก็จะบันเทิงอยู่แต่ในมนุษยโลกหรือเทวโลกอันเต็มไปด้วยสิ่งสุนทรีย นี่แหละคือเหตุปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้เกิดสุนทรียภาพขึ้นในตัวคุณแล้ว

คำถามต่อไปคือ แล้วจะเข้าถึงสุนทรียภาพ ได้อย่างไร การที่จะเข้าถึงสิ่งหนึ่งสิ่งใดได้นั้น จำเป็นต้องมีความรอบรู้ในสิ่งนั้นๆ เสียก่อน ความรู้อันเป็นองค์ประกอบของสุนทรียรสหรือ ความงดงามของศิลปะทั้งหลายทั้งที่เป็นทัศนศิลป์ ดนตรี และศิลปะการเคลื่อนไหวนั้นจะไม่กล่าว ในที่นี้แล้ว แต่จะอธิบายว่าสรรพสิ่งทั้งหลาย ล้วนแต่เป็นปรากฏการณ์จากองค์ประกอบต่างๆ ที่มาประชุมกันชั่วคราวในช่วงเวลาอันสั้น จากนั้นก็สลายหายไปหาตัวตนที่แท้จริงไม่ได้ ยกตัวอย่างเช่น เสียงดนตรี เสียงดนตรีจริงๆ เป็นเพียงปรากฏการณ์ที่คลื่นอากาศอันเป็นผล มาจากการสั่นสะเทือนของวัตถุเครื่องดนตรี เช่น สายซิงติง แผ่นไม้ ฆ้องหนัง ลึนเปี ท่ออากาศ เนื่องจากการดีด สี ตี เป่า ทำให้อากาศรอบข้าง สั่นสะเทือนด้วยระดับความถี่ต่างๆ จนเกิดคลื่น อากาศขึ้น แล้วคลื่นอากาศนั้นกระทบมา กระทบเข้ากับหูเรา เยื่อแก้วหูมันก็สั่นสะเทือน ตามด้วยความถี่ระดับเดียวกัน แต่หูมันไม่รู้เรื่อง มันกลับส่งสัญญาณความถี่นั้นไปให้สมองแปล ความ สมองจะถอดรหัสสัญญาณความถี่จาก การสั่นสะเทือนนั้นว่าเป็นเสียงอะไร โดยใช้วิธี จับคู่กับเสียงข้อมูลเดิมที่สมองได้บันทึก(จำ)ไว้ แล้วแต่ถ้ายังไม่ได้บันทึกไว้ สมองแปลความไม่ได้ คือไม่รู้ว่าเป็นเสียงอะไร รู้แต่เพียงว่าเป็นเสียงเท่านั้น เสียงซึ่งเป็นปรากฏการณ์นั้นเมื่อเกิดขึ้นแล้วก็ หายไป เนื่องจากการสั่นสะเทือนหยุดไปแล้ว จึงไม่มีคลื่นอากาศมากระทบกับหูเรา การรับรู้จึง ไม่ปรากฏ ส่วนเรื่องการเห็นนั้น ที่เราเห็นได้ เพราะแสงหรือผลรวมของแสงหลายๆ สี จาก ต้นกำเนิดแสงมาตกกระทบกับวัตถุ วัตถุนั้นจะ ดูดซับแสงบางสีไว้ แล้วสะท้อนแสงสีอื่นๆ ออก มากระทบเข้ากับตา ผ่านแก้วตาเราไปตกที่

จอภาพตาหรือเรตินา เช่น การที่เราเห็นภาพสี เขียว เพราะเมื่อแสงไปกระทบกับวัตถุ วัตถุ นั้นจะดูดซับแสงสีอื่นๆ ไว้หมด แล้วสะท้อน แสงสีเขียวตามรูปร่างของวัตถุนั้นมาสู่ตาเรา ภาพ วัตถุสีเขียวจึงปรากฏขึ้นที่เรตินา แต่เรตินาเอง มันไม่รู้อะไร มันต้องส่งสัญญาณไปให้สมอง แปลความหมาย การรับรู้ภาพสีต่างๆ ได้ เพราะตาเรารับแสงหลายๆ สีที่ต่างสะท้อน ออกมาจากภาพสีนั้น **“สังขาร”** ซึ่งเป็นอาการ ของจิตจะทำการปรุงแต่งให้เป็นภาพต่างๆ ไปเอง มันอาจเป็นภาพที่ดีหรือเลวก็ได้ ทั้งนี้เป็นไป ตามผลกรรมในอดีต ส่วนการเดินทางของแสง หรือการสะท้อนกลับมาจากแสง(สี) โดยแท้จริง มันขาดเป็นช่วงที่เล็กมาก ไม่เชื่อมต่อเนื่องกันเลย แต่ตาเราแยกไม่ออกเอง เราไม่แน่ใจว่าแสง เป็นคลื่นหรือเป็นเม็ดอนุภาคกันแน่ ภาพที่เรา เห็นจึงรับมาอย่างไม่เชื่อมต่อเนื่องกันด้วย ปรากฏการณ์ทุกอย่างเมื่อเกิดขึ้นแล้วก็ดับไป อย่างรวดเร็ว ปรากฏการณ์บางอย่างเกิดดับ รวดเร็วมากจนเราแยกไม่ออก เช่น การติดดับ ของกระแสไฟฟ้าสลับเป็นตัวอย่าง แต่เราดูว่า ไฟฟ้าติดอยู่เสมอ

เพราะมนุษย์มีความจำได้หมายรู้ เรียกว่า **“สัญญา”** และมีการคิดปรุงแต่งเรียกว่าสังขารมา ทำงานร่วมกัน โดยมีสัญญาทำหน้าที่เป็นฐาน ข้อมูล ส่งข้อมูลไปให้สังขารเป็นตัวปรุงแต่งภายใต้การบงการของผลกรรม ไม่ใช่สมอง จิตเป็น เพียงตัวรับรู้ผลของกระบวนการ จิตที่เป็นตัวรู้ นี้เรียกว่า **“วิญญาณหรือวิถิวิญญาณ”** ส่วน สัญญา เวทนาและสังขารบางที่ก็รวมเรียกว่า **“เจตสิก”** เป็นอาการของจิต มันเป็นสิ่งที่เกิดขึ้น และดับไปพร้อมกับจิต ศ.นพ. เหวง เดชะโกศยะ ได้เปรียบเทียบว่า จิตเป็นเสมือนเม็ดยา

เจตสิก(เวทนา สัญญา สังขาร)เป็นเสมือนตัวยา เมื่อวิญญาณรับรู้แล้วก็ดับไป แต่กระบวนการก็ยังไม่ยอมหยุด ยังจะทำให้เกิดการเสวยอารมณ์หรือเวทนาขึ้นมาอีก ถ้าเกิดอารมณ์สุขหรือสุขเวทนาซึ่งเป็นอารมณ์สุนทรีย์แล้วก็จิตใจอยากได้ต่อไปอีกจัดเป็นความโลภ แต่ถ้าเป็นอารมณ์ทุกข์หรือทุกข์เวทนามาก็จะไม่พอใจอยากได้มันออกไปเสียให้พ้น ๆ จัดเป็นความโกรธ แต่ถ้าไม่รู้อะไรก็เป็นความหลงหรือโมหะดังนั้นจึงสรุปในตอนนี้อาอารมณ์สุนทรีย์ทั้งหลายเกิดขึ้นได้เพราะการทำงานร่วมกันโดยการจัดกระทำกับข้อมูลที่ได้จากการสัมผัสเมื่อรับรู้แล้วถูกส่งไปปรุงแต่งโดยสังขารจากการสนับสนุนของสัญญาแล้วเกิดอารมณ์ที่พึงพอใจขึ้น ยกตัวอย่างเช่น การฟังดนตรี หนูเรับคลื่นอากาศด้วยความถี่ต่างระดับ (Pitches) ต่างรูปร่าง (Wave shape) ทำให้มีเสียงต่างสีต้น (Tone colour) ต่างความสั้นยาวตามมิติเวลา (Rhythm) องค์ประกอบของการรับรู้คือ หู + เสียง + วิญญาณทางหู รู้สึกว่าเพลงไพเราะ สบายหูสบายใจ (เวทนา) หมายร้ว่าเป็นเสียงขลุ่ยเสียงจะเข้ เสียงซอ เป็นเพลงลาวเสียงเทียน (สัญญา) ชอบใจเพลงนั้น อยากฟังนาน ๆ อยากฟังอีก อยากไปฝึกดนตรี อยากไปซื้อเทปเพลงนั้นมาฟัง (สังขาร) อีกตัวอย่างหนึ่งเช่น เห็นหาดสมิหรา (วิญญาณ) รู้สึกสบายตา ลมเย็นพัดมาสบายกาย มีอากาศบริสุทธิ์ชื่นใจ (เวทนา) หมายร้ว่าน้ำทะเลใส ท้องฟ้าสีคราม หาดทรายขาวสะอาด ร่มรื่นในยามเย็น (สัญญา) ชอบใจต่อทิวทัศน์ หาดสมิหรา อยากอยู่ที่นั่นนาน ๆ คินนี้จะนอนที่ชายหาด อยากปลูกบ้านที่นั่น (สังขาร)

กระบวนการที่กล่าวนี้ เกิดขึ้นและเป็น

ไปเองอย่างอัตโนมัติ ท่านพุทธทาสกล่าวว่า มันเป็นเช่นนั้นเอง ไม่มีอำนาจภายนอกอื่นใดไปจัดการหรือห้ามมันได้ ปราภฏการณนั้นมันเกิดขึ้นจากเหตุปัจจัยและดับไปเพราะเหตุปัจจัยดับ มันดับไปทั้งปราภฏการณภายนอกที่ถูกรับรู้ซึ่งเรียกว่า รูป (หมายถึงสภาพธรรมที่ไม่ใช่สภาพรู้เช่น สี เสียง กลิ่น รส เย็น ร้อน อ่อน แข็ง) และปราภฏการณที่เป็นกรรับรู้ภายในเรียกว่า นาม โดยธรรมชาตินามซึ่งเป็นการรับรู้ดับไปเร็วกว่ารูปซึ่งเป็นปราภฏการณภายนอก การรับรู้เรื่องใดเมื่อเกิดขึ้นแล้วก็ดับไป การรับรู้เรื่องใหม่จึงเกิดขึ้นแล้วก็ดับไปอีก เรารับรู้ได้ทีละอย่างทีละเรื่องเท่านั้น ทั้ง ๆ ที่มันดับไปแล้ว สัญญายังทำหน้าที่(จำ)ได้อยู่ แล้วก็เอามาให้สังขารปรุงแต่งต่อไป การที่เราได้ยินเสียงโดยโสตวิญญาณ ได้เห็นรูปโดยจักขุวิญญาณ ได้รับรสโดยชีวหาวิญญาณ หลายเรื่องดูเหมือนจะเป็นกรรับรู้ในขณะเดียวกัน แต่แท้จริงมันเกิดขึ้นทีละช่องทางที่รับรู้ ทีละเรื่อง ทีละขณะเวลาที่ละขณะจิตซึ่งเกิดดับรวดเร็วมาก ไม่พร้อมกันเลย สังขารยังสามารถนำมาประติดประต่อกันได้เองโดยมีสัญญาเป็นตัวช่วย แล้วเราก็ไปหลงเพลินกับมันซึ่งเป็นแค่เพียงความรู้สึกหรือเวทนา แท้จริงแล้วเวทนาหรือการเสวยอารมณ์ทั้งที่เป็นบวกหรือเป็นลบ มันเกิดขึ้นและดับไปกับจิตดวงเก่าแล้ว สัญญาต่างหากที่ยังไม่ยอมให้มันดับ โดยยังคงเก็บรักษามันไว้ที่จิตดวงใหม่อาจเป็นจิตสำนึกหรือจิตไร้สำนึก (ภวังคจิต) ก็ได้ แม้ว่าจิตดวงเดิมและสัญญาเดิมดับไปแล้วแต่ก็ยังถ่ายทอดข้อมูลทุกสิ่งทุกอย่างไว้ให้กับจิตดวงใหม่ที่เกิดขึ้นเรียกว่าสันตติสังขารตัวใหม่ก็ปรุงแต่งขึ้นอีก ความสุขหรือความทุกข์ของมนุษย์แม้

เป็นเพียงเรื่องในอดีตแต่ก็ยังคงมีอยู่ได้เพราะมันเป็นเช่นนั้นแหละ เราจึงต้องรู้เท่าทันมันให้ได้

การดูหนัง ฟังเพลงหรือดูละคร คน ดู ทีวี หรือแม้แต่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับเราโดยตรง ก็เพียงแต่ดูและรับรู้ว่ามันเป็นแค่ปรากฏการณ์ชั่วคราวตามเหตุปัจจัยเท่านั้น ส่วนจะเพลิดเพลีนไปกับสุนทรียรสบ้างในขณะนั้นตามประสาของปุถุชนผู้มีสติไม่บริบูรณ์หลงลืมไปบ้างชั่วขณะ อีกทั้งมีปัญญาน้อยไม่ค่อยรู้ไม่ค่อยเข้าใจความจริงอะไรก็ตาม เรื่องจะให้อะไรอยู่เสมอว่ามันเป็นแค่มารยาอย่างอริยะบุคคลคงจะเป็นไปไม่ได้ แต่ต้องระวังอย่ายึดติดก็แล้วกัน เพราะสิ่งที่ไม่ใช่อารมณ์สุนทรีย์ อาจจะแทรกเข้ามาด้วยอย่างไม่ทันรู้ตัว รู้แบบนี้จึงต้องฝึกสติให้ทันกับปรากฏการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นอย่างเป็นปัจจุบัน ขณะ ท่านแนะนำ เมื่อมีอะไรเกิดขึ้น ให้สกัดกั้นไว้ก่อนด้วยสติ แล้วจัดการด้วยความรู้และ

ปัญญาที่เป็นโยนิโสมนสิการ ถ้าทำอย่างนี้อยู่บ่อยๆ จนเป็นนิสัยเราก็จะมีความสุขกับสุนทรียรสอันเป็นสิ่งมารยานั้นตามสมควรแก่ผู้ที่ยัง(อยาก) อยู่ในโลกียวิสัยแล้ว

สรุป สิ่งที่ต้องตระหนักคือ ทุกข์กายเป็นผลจากการทุ(ผิด)ศีล ทุกข์ใจเป็นผลจากตณหา(ความทะยานอยาก) ถ้ากายใจเป็นทุกข์แล้ว การเข้าถึงสุนทรียภาพเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก แต่ถ้ายังติดอยากลุ่มหลงเมาหมัวอยู่กับสุนทรียรสก็ยังคงจะต้องเป็นทุกข์อยู่ร่ำไป

แล้วอะไรคือสุนทรียภาพ อันนี้โดยอีกมุมมองหนึ่งขอตอบว่า สุนทรียภาพคืออารมณ์หรือภาวะที่เป็นสุขจากการเสพสุนทรียวัตถุ โดยปราศจากความลุ่มหลงเมาหมัวในสุนทรียรส หลุดพ้นจากความอยากความติดยึดใคร่มีใคร่ได้ แต่เป็นการเสพด้วยความรู้เท่าทัน มีความเข้าใจในธรรม(ชาติ)นั้นอย่างแท้จริงโดยปราศจากความติดยึดและมีความเป็นอิสระ นี่แหละคือสุนทรียภาพ นี่ก็เป็นทางเข้าถึงสุนทรียภาพอีกมุมมองหนึ่ง

ความสังท้าย

รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และธรรมารมณ์ ซึ่งเป็นกามสุข ล้วนเป็นที่เสนาหาอันเฝ้ายวนของโลก บุคคลทั้งหลายจึงติดอยู่ในโลก แต่โทษกรรมของกามสุขและโลกนี้มีอยู่ ถ้าโทษกรรมเหล่านั้นไม่มีแล้ว คนจะเบื่อ กามสุขและเบื่อโลกได้อย่างไร

บรรณานุกรม

โกสุม สายใจ และคณะ. **สุนทรียภาพของชีวิต** ศูนย์หนังสือ. สถาบันราชภัฏสวนดุสิต เขตดุสิต กทม. 2544

เชวง เดชะโกศยะ ศ. นพ. **ของดีในพระอภิธรรม**. มุลินธิปริญาธรรม วัดสังเวชวิศยาราม บางลำพู เขตพระนคร กทม. 2532

.....ปริยัติ-ปฏิบัติธรรม มุลินธิปริญาธรรม วัดสังเวชวิศยาราม บางลำพู เขตพระนคร กทม. 2542
มุลินธิปริญาธรรม **หนังสือที่ระลึกแต่ ศาสตราจารย์ นายแพทย์ เชวง เดชะโกศยะ** รามชูปเปอร์
ปริน กทม. 2545

บุญมี แท่นแก้ว และคณะ **พุทธศาสน์ ปรัชญา** 1520201 โอ. เอส. พรินดีง์ เข้าส์ เขตบางกอกน้อย
กทม. 2538

ญาณสังวร สมเด็จพระ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาปริณายก **ชีวิตนี้สำคัญนัก** ด้านสุทธการพิมพ์
ลาดพร้าว กทม. 2538

วรมณี พระราช **พุทธธรรม** คณะระดมธรรม บริษัทโอ. เอส. พรินดีง์ เข้าส์ จำกัดเขตบางกอกน้อย
กทม.2525

วาสิษฐ จรรย์ยานนท์ **วิทยาศาสตร์การดนตรี** กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2542
สุจินต์ บริหารวนเขตต์ **ปรมัตถธรรมสังเขป** แนวทางเจริญวิปัสสนา โรงพิมพ์สำนักพิมพ์สุภา
บางกอกน้อย กทม. 2526

ซีดี MP3

เชวง เดชะโกศยะ ศ. นพ. **ทางสายกลาง** มุลินธิปริญาธรรม วัดสังเวชวิศยาราม บางลำพู
เขตพระนคร กทม.

สุจินต์ บริหารวนเขตต์ **คำบรรยายพระอภิธรรม MP3** วัดบวรนิเวศวิหาร กทม.